

Nini maana ya Mlezi?

Karatasi ya ukweli (Swahili)

Katika karatasi hii ya ukweli

Mahakama ya Kiraia na Utawala (NTCAT) ya Mkoa wa Kaskazini huteua mlezi chini ya utaratibu wa utunzaji ili kufanya maamuzi fulani kwa mtu mzima asiye na uwezo wa kufanya maamuzi. Hii karatasi ya ukweli inaelezea:

Jinsi ya kuwa mlezi	Uteuzi wa NTCAT na ulezi wa pamoja
Mlezi anafanya nini	Maamuzi ambayo mlezi anaweza kufanya kulingana na kanuni za ulezi
Kitu gani mlezi hawezi kufanya	Vitendo visivyohusika chini ya Sheria ya Ulezi
Nini cha kufanya ikiwa hukubaliani na uamuzi	Njia ambazo 'mtu mwenye nia' anaweza kutatua masuala

Namna gani unakuwa mlezi?

Kuweza kuchaguliwa na NTCAT

Ili kuwa mlezi katika Mkoa wa Kaskazini:

- lazima uwe na umri wa miaka 18 au zaidi na uhesabiwe kuwa mzuri kwa kazi hiyo
- wewe au mtu mwingine lazima uomba kwa NTCAT kuwa na amri ya utunzaji
- NTCAT inapaswa kukuteua kisheria na lazima ukubaliane na jukumu.

NTCAT itawapa walezi wote nakala ya utaratibu wa udhibiti ili kuthibitisha mamlaka yao. Itasema muda gani utaratibu unaendelea na utakapo pitiwa tena.

Mlezi atabaki kwenye jukumu hilo mpaka:

- uteuzi wao umekoma au wanajiuzulu
- mabadiliko ya utaratibu au mtu mzima anayewakilisha akifariki.

Mlezi wa Jamii na Mwakilishi wa Jumuiya huchagua walezi.

Ikiwa haujui kama amri bado inatumika au unahitaji nakala ya utaratibu, unaweza kuwasiliana na NTCAT kwa msaada kwenye 1800 604 622.

Kufanya kazi na walezi

NTCAT inaweza kuchagua walezi wawili au zaidi:

- Pamoja: Walezi wote wanapaswa kukubaliana na kufanya maamuzi pamoja.
- Kwa ukamilifu: Walezi wana jukumu maamuzi tofauti kwa masuala mbalimbali.
- Kwa pamoja na kwa wingii: Walezi wanaweza kutumia mamlaka yao ya kufanya maamuzi pamoja au kwa wenyewe, lakini wanapaswa kukubaliana.

Mlezi anafanya nini?

Kufanya maamuzi binafsi na ya kifedha

Kazi kuu ya mlezi ni kufanya maamuzi mazuri kwa mtu anayewakilishwa katika maeneo yaliyotajwa katika utaratibu wa ulezi.

Haya maamuzi yanaweza kuhusiana na:

- masuala ya kibinafsi – kama vile kusimamia makazi, huduma za afya, kazi, elimu, shughuli za kila siku au aina za huduma
- Mambo ya kifedha – kama vile kusimamia bili, fedha, mali, mali au uwekezaji.

i Tafadhali angalia karatasi ya ukweli ya 'Maelezo kwa walezi' na 'Kuelewa Sheria ya Ulezi ya NT ya Watu Wazima'.

Kuwaangalia watu tegemezi

Ikiwa mlezi ana mamlaka kwa masuala ya kifedha, wanaweza kutoa mahitaji ya mtegemezi ikiwa:

- Msaada ni kitu watu wazima walikuwa wakifanya walipokuwa na uwezo wa kufanya maamuzi, au wanaweza kutarajiwa kufanya thamani yake ni nzuri.

Kufuata kanuni za ulezi

Kanuni za ulezi ni seti ya kanuni za kufanya maamuzi za walezi wote ili wazifuate. Zinasema kuwa mlezi lazima daima:

- kutenda katika ‘manufaa ya watu wazima’, kwa njia ambayo huizuii uhuru wao wa uamuzi na matendo
- fikiria maoni na matakwa ya sasa ya watu wazima
- wasaidie watu wazima kufanya maamuzi yao wenyewe iwezekanavyo
- tumia mamlaka yao kulingana na *Sheria ya Ulezi ya NT ya Watu Wazima ya 2016 (Guardianship of Adults Act 2016)*, amri ya ulezi na amri nyingine yoyote ya NTCAT.

i Tafadhali angalia karatasi ya ukweli yetu ‘Kuelewa kanuni za ulezi wa watu wazima’.

Kitu gani mlezi haruhusiwi kufanya?

Vyenye vimetengwa chini ya sheria ya Ulezi

Sheria ya Ulezi inaweka orodha ya matendo ambayo walezi hawawezi kufanya, kama vile:

- kupiga kura kwa watu wazima katika uchaguzi wa serikali au kura ya maoni
- kufanya, kubadili au kurejea wasio yao, nguvu ya wakili au kupitisha mpango wa kibinafsi (au kitu chochote kilicho na athari sawa)
- kutumia haki zao kama mtuhumiwa katika uchunguzi wa makosa ya jinai au kesi (ikiwa ni pamoja na wale walio chini ya *Sheria ya Afya ya Akili na ya Huduma Zinzohusiana 1998*, sehemu ya 10)
- kufanya uamuzi kuhusu au kukubaliana na huduma za afya ambazo ni ‘vikwazo’.

i Angalia karatasi ya ukweli yetu ‘Kuelewa Sheria ya Ulezi ya NT ya Watu Wazima’ kwa zaidi kuhusu huduma za afya zenye kikwazo.

Maamuzi kuhusu watoto na uhusiano

Pia, mlezi hawezi kufanya au kutoa madhara kwa maamuzi kuhusu:

- huduma na ustawi wa watoto wazima au watu wazima wanaochukua mtoto
- watu wazima wanaoanza au kumaliza uhusiano, au kuolewa au kutengana.

i Tafadhali angalia sehemu ya 3 ‘Mamlaka ya Mlezi’ katika Sheria ya Ulezi na sehemu ya 3 ‘Waamuzi’ katika *Sheria Maalumu ya Mipango Binafsi ya 2013 (Advance Personal Planning Act 2013)*.

Inakuwaje kama hukubaliani na maamuzi ya mlezi?

Kutatua matatizo na kupata msaada

Ikiwa wewe ni ‘mtu mwenye nia’ kwa mtu mzima na haukubaliani na uamuzi wa mlezi, unaweza:

- kuzungumza na mlezi na kujaribu kutatua suala hilo (ikiwa unaweza kufanya hivyo kwa usalama na kwa heshima)
- kuomba msaada kutoka kwa wafanyakazi wetu katika Ofisi ya Mlezi wa Umma
- omba NTCAT ili kurudia upya amri ya ulezi.

Maana ya ‘mtu mwenye nia’

Mtu mwenye nia anaweza kuwa:

- jamaa au mlezi wa watu wazima
- Mlezi wa Umma
- Msimamizi wa Umma
- wakala kwa watu wazima, kama mshauri au mshauri wa kisheria au wa kifedha
- Mtu anayehusika na kutoa msaada au kuwasaidia watu wazima
- mtu mwingine yeyote mwenye nia ya kweli na ya kutosha katika kulinda maslahi ya watu wazima.

Nyaraka muhimu

- *Sheria ya Ulezi ya NT ya Watu Wazima ya 2016 (Guardianship of Adults Act 2016)*
- *Sheria Maalumu ya Mipango Binafsi ya 2013 (Advance Personal Planning Act 2013)*
- *Sheria ya Afya ya Akili na ya Huduma Zinzohusiana 1998 (Mental Health and Related Services Act 1998)*
- Mwongozo wetu wa uelewaji wa ulezi (mwongozo wetu *Understanding guardianship*)

Kama una swali lolote, tafadhali wasiliana nasi:

 1800 810 979

 public.guardian@nt.gov.au

 www.publicguardian.nt.gov.au